

*Базова В. І.,**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національного авіаційного університету*

КОНЦЕПТ «ХОРОШОГО ЖИТТЯ-MINO BIMAADIZIWIN» В ЕПОПЕЇ «ЛЮБОВНІ ЧАРИ» ЛУЇЗ ЕРДРИЧ

Анотація. Метою статті є дослідження естетичного осмислення концепту *mino bimaadiziwin* у світлі смислового навантаження корінної ідентичності та його естетичної інтерпретації в романах епопеї Луїз Ердріч «Чари кохання». Аналіз проблеми здійснено шляхом інтеграції традиційних методів вітчизняного порівняльно-історичного літературознавства з новими підходами світової науки про літературу – гендерним, соціокультурним, постколоніальним, феміністичним. У результаті дослідження ми дійшли висновку, що погляди письменниці на імплементацію «*mino bimaadiziwin*» сформувалися й еволюціонували під впливом пошуків національної ідентичності корінних народів Північної Америки.

Одна з головних точок конфлікту між корінним і західним світоглядом і джерелом внутрішньої боротьби як для сімей резервації, так і для громад в цілому у романах Ердріч – це відносини людини із природним середовищем або «відданість світу». Питання, яке роздирає родини персонажів «Чар кохання», на резервації, особливо в ранніх художніх текстах Ердріч полягає у тому як вірно реагувати на зазіхання завойовників на племенні землі; як боротися із земельними махінаціями, із нападками на племенну культуру, яку проводили представники католицької церкви, як протистояти комерційному використанню природних ресурсів резервації.

Серед історичних травм, які зазнали індіанські громади після колонізації була спроба асимілювати їх через програми шкіл-інтернатів для індіанських дітей. Стратегії, які використовуються для цього відповідали меті і включали жорстоке покарання за спілкування племенними мовами, прийняття західних стилів одягу і їжі, а також повний розрив стосунків із сімейними та клановими групами. Водночас уперше в літературі відверто і гостро прозвучали важливі і дражливі питання суспільного становища індіанців, їх прагнення вільного вибору життєвого шляху, потяг до самореалізації, духовних пошуків, активної діяльності, до того ж заявлені представницею корінних народів. Письменниця у своїх текстах акцентувала увагу на базових суперечностях тоталітарної системи.

Ключові слова: література корінних народів, Луїз Ердріч, анішінабе, оджибва, *mino bimaadiziwin*.

Постановка проблеми. Луїза Ердріч є однією з найпривабливіших американських романісток. Вона вирізняється абсолютно експериментальним стилем письма, що «кидає виклик нашим стереотипам щодо того, яким має бути письмо корінних американців» [1, с. 68], вона зробила великий внесок у розвиток літератури американських індіанців. У своїх романах Ердріч досліджує теми, пов'язані із життям американських індіанців за допомогою персонажів, які втілюють і представляють її власну змішану культуру та ідентичність. Ердріч вда-

ється описати свій досвід анішінабе, поєднуючи його із європейською частиною історії її родини. О.Шостак пише: «Одне з чільних місць на Олімпі індіанських письменників посідає Л. Ердріч. Завдяки популярності серед читацького загалу романів епопеї «Любовні чари», названої за першим романом, що вийшов друком 1984 року, видавці звернули увагу на письменників корінного походження як на потенційних авторів бестселерів» [2, с. 204].

Аналіз останніх досліджень. Творчість Луїз Ердріч в сучасному літературознавчому дискурсі стала об'єктом досліджень О. Шостак [2–7], С. Кот [8], В. Базової [9], А. Чадвіка [10] та інших. Слід оцінювати якість робіт Ердріч як рефреймінг бачення корінних американців. Її герої, географічна обстановка, теми, образи, сюжети та історії змальовані її індіанської спадщини. Ердріч, як зазначено вище, є членом племені чиппева. Чиппева – юридичний термін у США для опису народу «оджибвей» або «оджибва», який становить значну частину племенної групи анішінабе. "Anishinaabe" – це термін, який використовують члени групи для ідентифікації. Основною темою романів Ердріч є концепція оджибвей «хорошого життя» – *mino bimaadiziwin*, проте можливості жити добре, мужньо, щедро та з добротою є обмеженими для її героїв, багато з її персонажів мають змішане корінне та європейське походження, та всі вони живуть в умовах колонізації та серед фізичного та культурного геноциду.

Мета статті – простежити структурно-композиційні особливості творів Луїз Ердріч, тип оповіді, основні мотиви та виявити їх смислове навантаження у світлі концепту *mino bimaadiziwin*. Дослідити художню інтерпретацію внутрішнього світу представників корінних спільнот, їх почуттів, думок, які дозволяє вказати на наративність, авторську рецепцію, наповнення текстів новими смислами.

Виклад основного матеріалу. Епопея «Любовні чари» була лауреатом численних нагород та створила Ердріч репутацію як на національному, так і на міжнародному рівнях. Використання загальної вигаданої географії, яка стає деталізованою та складнішою у кожному новому романі епопеї вносило значне нововведення в літературу корінних народів Північної Америки. Місце і стосунки із землею є важливою темою в письменстві американських індіанців, Ердріч у цьому відношенні порівнюють із Вільямом Фолкнером, і багато критиків звернули увагу на цю подібність. Графство Йокнапатафа Фолкнера подібне до географії текстів Ердріч, вони вигадані та не можуть бути пов'язані безпосередньо з реальними місцями, визначеними на картах.

Географічні простори, зображені в романах Ердріч про Північну Дакоту, навмисно вводять в оману і є способом відбити

охоту нетерплячого читача від надто простих ідентифікацій з реальними місцями. Якщо ми розглядаємо романи Ердрича про Північну Дакоту в їх послідовності публікації та з точки зору її використання часу та простору, виникає відчуття розгалуженості та надзвичайної складності, завдяки створеній письменницею мережі історичних і географічних зв'язків. Пейзаж Дакоти вперше описаний у «Любовні чари», оповіді, що охоплює період з 1898 по 1984, який в основному розташований у безіменній резервації Оджибвей. В основі зацікавлення Ердрич місцем і, зокрема, корінними землями, як історично стали резерваційними землями, лежить усвідомлення глибоких зв'язків між землею, сім'єю та *mino bimaadiziwin*, концепцією жити хорошим життям.

В «Останньому звіті про чудеса в у Маленькому Безконаччі». Сестра Хільдегарда описує колонізаційний погляд на конфлікт навколо землі, маючи на увазі племінні відносини як приречені: «Вони втратять всю землю, звичайно, бо вони не приречені до володіння землею. Неймовірно, для них це не має сенсу. Вони зізнаються в цьому своїм особливим способом, бо земля дається тільки в борг» [11, с. 72]. Але оповідач висловлює точку зору, яка є авторизованою та законною за самим оповіданням: «У цю складну ситуацію увійшов отець Деміан, маючи лише найневизначеніші уявлення про те, як власність на землю пов'язана з душею» [11, с. 76]. Він приходить до розуміння через біди своїх парафіян, що здоров'я душі і тіла як індивідуального, так і колективного залежить від зв'язку із природним середовищем, на якому ґрунтується земля, а цінності *mino bimaadiziwin*: по суті, мужність, відповідальність, повага, чесність і щедрість. Основною проблемою у Ердрич є проблема пошуку шляху до добра у житті, що накрило хвилею колоніалізму.

Питання, яке роздирає родини Кашпау, Ламартінів, Грабіжників і Моріссі, на резервації, особливо в ранніх художніх текстах Ердрич полягає у тому як вірно реагувати на білі зазіхання на племінні землі; як боротися з земельними махінаціями, з розірваннями договорів і нападом на племінну культуру у інтересах католицької церкви, з одного боку, і комерційного використання ресурсів резервації, з іншого. Історія Флер Пілладжер, яка є однією з найміцніших ниток, що пов'язують романи про Північну Дакоту. Флер програє, її претензії на землі роду відхилені в результаті економічних вимог, висунутих корумпованим індіанським агентом. Через ці вимоги Маргарет Кашпау теж змушена вибирати між сплатою податків чи землями роду її чоловіка. Таким чином, вчинок корумпованого представника влади США розбиває сімейні відносини, а разом з ними і союзи всередині родової общини. Завдяки тому, що Бернадетт Моріссі, виконує обов'язки секретаря індіанського агента, у громади виникає підозра, що землі Моріссі матимуть імунітет від конфіскації і це посилює міжплемінну ворожнечу. Після цього земля Флер насильно очищена від старовинних дерев компанією *Turcot Lumber Company*, і частина цієї деревини використовується для будівництва особняка у Міннеаполісі, це будинок Джона Маузера, власника компанії. Тож Флер залишає резервацію, щоб переслідувати кривдника. Вона вирішила помститися Маузеру, заради цього вона навіть помістила свою дочку Лулу в державний інтернат. Таким чином, первісна травма втрати землі та сімейного розладу передається наступному поколінню: Арвун (Джон Джеймс Маузер II), неблагополучна дитина, народжена від шлюбу Флер з Маузером, і Лулу,

яка постраждала через систематичні напади на її племінну культурну ідентичність у школі-інтернаті.

Один із ранніх віршів Ердрич має назву «Індіанська школа-інтернат: втікачі», предметом якого є зусилля дітей долати великі відстані, які відділяють їх від дому. Влада навмисно розміщувала інтернати далеко від рідних земель із метою запобігати доступу батьків до дітей і знеохотити дітей від втечі. У вірші описуються суворі санкції, застосовані до втікачів, які повернулися: тілесні покарання та принизливі каральні завдання, такі як миття тротуарів. Приниження зазнала і Лулу Нанапуш після того, як вона спробувала втекти назад до резервації. Нектора Кашпау також забирають до школи, але він отримує користь від своєї західної освіти, тому після повернення в резервацію стає частиною племінного уряду і врешті-решт його головою. Він може поїхати до Вашингтона, щоб вести переговори від імені племені, проте, хоча й часткова асиміляція стан створює проблеми в його особистому житті. Його брат Елі, прихований матір'ю Маргарет Рашес Беар, яка відмовляється віддати обох своїх синів уряду США на навчання. Елі виховується відповідно до традиційного способу життя. У «Розмальованому барабані» розповідається, що зведена сестра Флер пережила індіанську школу Карлайла, засновану в Пенсільванії в 1879 як перший пансіонат для індіанських дітей Суперінтендант Карлайла Річард Пратт відомий своїм девізом «Убий індіанця і врятуй людину». Під цим він має на увазі, що шляхом видалення рідних дітей з корінних родин можна повністю асимілювати їх із культурою США, їхня «людяність» може бути захищена від «дикунства» способу життя корінного населення. Діти в такі школи, як Карлайл, були змушені виконувати важку фізичну працю, щоб виготовити власну їжу, одяг та інші речі, необхідні для роботи школи. Це стало наслідком хронічного недофінансування шкіл, що також призвело до переповненості та періодичних спалахів руйнівних захворювань, таких як туберкульоз. У «Чумі голубів» Евеліна побіжно згадує про «Принцесу Гаскелла», згадуючи Інститут Хаскелла (тепер Університет індіанських націй Гаскелла), відкритий у 1884 році в Лоуренсі, штат Канзас, як індіанська промислова школа Сполучених Штатів. Кажуть, що вигадана принцеса Гаскелл померла від туберкульозу, як і тисячі дітей, які проживали в тісних умовах, що сприяло поширенню хвороби. Гаскелл, як і Карлайл та інші індіанські школи-інтернати, була «Школою промислового навчання», де навчалися діти, які мали зайняти низькокваліфіковані посади в суспільстві США. Діти отримували лише базове формальне навчання, витрачаючи більшу частину свого часу на фізичну працю. Брюс Тригер і Вілкомб Вашберн повідомляють, що між 1880 і 1895 роками Управління у справах індіанців США відкрило двадцять шкіл-інтернатів поза резерваціями та денних шкіл резервацій.

Ердрич часто посилається на реальні події в історії американсько-індіанських відносин: наприклад, самосуд, який є центральним у «Чумі голубів» або наступ американської кавалерії на села сіу, на яких сцени в «Дружині антилопи» моделюються або скандал із деревиною Білої Землі в «Слідах» чи посилення на різанину біля *Wounded Knee* у «Співочому клубі майстрів-різників», реальним є і метис повстанець Луї Ріель у «Голубиній чумі». Ці посилення містять конкретні натяки на історію насильницького вилучення, фізичного та культурного геноциду та позбавлення прав корінних американців, що є важливим контекстом для художньої літератури Ердрич.

Депопуляція корінного населення континенту внаслідок воєн і масових вбивств, а також хвороб, особливо віспи, кору і туберкульозу – скоротили корінне населення з приблизно 50 до 100 мільйонів наприкінці п'ятнадцятого століття до приблизно 2 мільйонів сьогодні. Однак слід зазначити, що корінне американське населення є одним із найшвидше зростаючих «етнічних» груп у сучасних США. Починаючи із періоду безпосередньо після контакту наприкінці 1400-х років. Результатом місіонерської діяльності стала стійка втрата традиційних релігій корінного населення. І лише з 1978 року, коли був прийнятий Закон про свободу віросповідання американських індіанців, корінні народи нарешті змогли сповідувати свої племенні релігії без переслідувань. Після війни за незалежність США почалося укладання договорів; це було необхідністю, тому що хоча Британія поступилася своїми колоніальними претензіями до США, корінні народи, що проживали на них, не отримували згоди на володіння своєю землею. Порушення або скасування цих договорів призвело до систематичної втрати племенних земель на користь білих поселенців.

Дослідження у текстах Ердрич можливостей для *mino bimaadiziwin*, або жити хорошим життям для представників корінних спільнот у сучасних США пов'язана із концепцією виживання рідних спільнот. Цей світогляд виживання, ніде не є більш очевидним, ніж у її використанні оджибвей онтологія: розуміння світу, в якому співіснують різні форми творіння, що цінуються однаково. Це можна побачити, наприклад, у її трактуванні взаємодії людей і тварин: частина розповіді у романі «Жінка-антилопа» відбувається від імені собаки, багато персонажів мають тваринне походження. Її героїня Блакитна Прерія, наприклад, виходить заміж за оленя. Найдивовижніше у цьому тексті відхід від західної онтологічної перспективи, коли солдат годує грудьми дитину, жінка Блакитна Прерія годує цуценя. В онтології оджибвей немає ієрархічного поділу на людське і нелюдське творіння, але, скоріше, вони є безперервними одне з одним, і тому мають однаковий онтологічний статус. «Усучасній індіанській літературі слід визначити особливе ставлення до тіла і його функцій. Воно вже є не так знаряддям осягнення оточуючого всесвіту і чуттєвої насолоди, як радше своєрідним знаком прочитання, інтерпретації і генетичного розшифрування таємниць всесвіту» [9, с. 11]. Це поширюється на неживі предмети, такі як однойменний барабан, який рятує дітей у «Розмальованому барабані», а також скрипка Шаменгви та камені у «Голубиній чумі». Чуттєві камені мають особливий культурний резонанс у міфології оджибвей тому що брат племенного трикстера, Нанаабожо, є каменем. Епіграф до «Останнього звіту про дива у Маленькому Безконяччі», який приписується Нанапушу, стверджує, що кожна частина творіння є «відношенням» і перебуває у відношенні із будь-якою іншою частиною: «Промовляючи слово *nindinawemaganidok*, або мої родичі, ми говоримо про все, що існувало в часі, відоме і невідоме, невидиме, очевидне, все, що жило раніше або живе зараз у світах вище і нижче» [11, с. 1]. Таким чином, представлення світу, в якому всі елементи створення пов'язані одне із одним – це стратегія виживання, потужне твердження, що незважаючи на століття колоніального насильства та втрати багатьох племен, культура оджибвей все ще процвітає. «Ердрич використовує Нанапуша, корінного американця чоловічої статі, як фігуру, яка перетинає межу від репрезентованого до саморепрезента-

ції, і яка в цій саморепрезентації перетинає межу між суб'єктом і об'єктом, уявно входячи в простір Іншого. У іншому романі Ердрич «Чотири душі», що також входить до епопеї «Чари кохання» Нанапуш навіть одягається у старовинне жіноче вбрання із оленьої шкіри аби звернутися до співплеменників і пробудити у них усвідомленість власного вибору залишатися і захищати рідну землю. Таким чином Нанапуш створює динамічний ментальний простір як новий засіб існування у просторі, що травматично змінився. Творчі здібності перетворювати оточуюче середовище, створюючи щось кардинально нове у корінних суспільствах вважалися більш жіночими за аналогією до біологічної здатності жіночого тіла брати сперму і перетворювати її на нове життя» [4, с. 213].

Ердрич використовує кількох діячів культури оджибвей, у тому числі Нанаабожо, шулера, злого азартного гравця і віндіго. У деяких оповіданнях гравець і віндіго є одним і тим же героєм. Трикстер з'являється в оповіданнях про походження оджибвей, наприклад, у міфі про водолаза, в якому світ створений заново як Черепашачий острів після повені, а також низка сучасних оповідань. Трикстер – це жартівник, персонаж, який роздуває та викриває претензії інших, але іноді припинюється своїми дурними вчинками. Однак він, насамперед, творчий персонаж. «Архетип віндіго можна інтерпретувати по-різному, відповідно до різних міфів про його появу. Один із них інтерпретує віндіго як людину, що поступово втрачає людську подобу через використання чорної магії і ритуального канібалізма» [6, с. 131].

Художня література, пам'ять, мова та традиції оповідання Ердрич – все це сприяє відродженню історичних спогадів, які структурують ідентичність і світогляд персонажів. Слово *mino bimaadiziwin* представляє як знання, так і досвід (виживання та трагічну мудрість), а також стає середовищем відпочинку, формуючи нове зі старого. У цьому відношенні всі тексти Ердрич є дуже різноманітними, проте всі оповідачі виконують світотворчу функцію трикстера. Навіть більше, можна стверджувати, що авторка, яка створює ці часто ненадійні оповіді, сама є своєрідним трикстером у її вигаданому світі. На відміну від Нанаабожо, гравець і віндіго є руйнівниками світу: Гравець спокушає своїх жертв ризикнути своїм життям в азартній грі, і, коли вони програють, він передає їх віндіго, монстру-канібаліту, який володіє значними духовними силами. У ряді історій Нанаабожо бере участь у боротьбі з гравцем і перемагає його завдяки хитрості і кмітливості.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Племенний вплив на творчість Ердрич включає її техніку оповіді, а також суть теми. Вона вносить у сучасну північноамериканську художню літературу присутність корінного населення, його племенної культури, яка виживає та процвітає через *mino bimaadiziwin*. Твори Ердрич допомагають читачам переосмислити історію стосунків корінних і білих на Заході Америки.

Література:

1. Van Dyke, Annette. *Shifting Perspectives in Louise Erdrich's The Last Report on the Miracles at Little No Horse. Studies in the Literary Achievement of Louise Erdrich, Native Writer!* Ed. Brajesh Sawhney. Lewiston: The Edwin Mellen Press, 2008. P. 63–74
2. Шостак О.Г. Художні вираження національної ідентичності в творчості сучасних північноамериканських письменників корінного походження. Київ: Талком, 2020. 543с.

3. Шостак О.Г. Пошук власної ідентичності як постмодерна гра у творчості Шермана Алексі. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. 2022 № 2 (24). С. 121–130. DOI: 10.32342/2523-4463-2022-2-24-10
4. Шостак О.Г. Проблематика гендерних особливостей народу анішнаабе у романі Луїз Ердріч «Сліди». Закарпатські філологічні студії: зб.наук.праць. Ужгород, 2022. Вип. 25. Т. 2. С. 210–215. doi: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.38>
5. Шостак О.Г. Становлення письмової літературної традиції корінних націй Північної Америки. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. 2021. № 2(22). С. 98–113. DOI: 10.32342/2523-4463-2021-2-22-8
6. Шостак О.Г. Перцепція мотиву «в'їдлого» у романі Н.Скотта Момадея «Дім створений із світланку». Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей: збірник наукових праць/ за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак, О.В. Ковтун. К.: Талком, 2015. С. 129–136.
7. Шостак О. Г. Релігійний Дискурс у творчості Луїз Ердріч. Гуманітарна Освіта в Технічних Вищих Навчальних Зкладах, 2013 № 27. С. 437–457. doi: 10.18372/2520-6818.27.8002
8. Кот С. Ю. Поетика простору в романах Луїзи Ердріч у контексті теорії транскультуралізму. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2021. 230 с.
9. Базова В.І. Корпоральність у творчості письменників індіанського походження. Сучасні літературознавчі студії. Тематичний науковий збірник. Вип.№ 16. Київ, 2019. С. 10–14.
10. Chavkin, Allan; Chavkin Nance Feyl. Conversations with Louise Erdrich and Michael Dorris. Jackson : University Press of Mississippi, 1994. 262 p.
11. Erdrich, Louise. The Last Report on the Miracles at Little No Horse : Novel. New York: Perennial, 2002. 361 p.
12. Erdrich, Louise. Love Medicine: Novel. New York, Toronto, London : Bantam Books, 1984. 314 p.
13. Erdrich, Louise. The Plague of Doves: Novel. New York: Harper Perennial, 2008. 311 p.
14. Erdrich, Louise. The Bingo Palace: Novel. New York: Harper, 1995. 274 p.
15. Erdrich, Louise. The Blue Jay's Dance Autobiographic Novel. New York: Harper, 1995. 223 p.

Bazova V. The concept of “good life-mino bimaadiziwin” in the saga “Love Spells” by Louise Erdrich

Summary. Louise Erdrich is one of the most attractive American novelists. She is distinguished by a completely experimental style of writing that "challenges our stereotypes about what Native American writing should be" [Van Dyke, c. 68], she made a great contribution to the development of American Indian literature. In her novels, Erdrich explores themes related to American Indian life through characters who embody and represent her own mixed culture and identity. Erdrich manages to describe her Anshinabe experience by combining it with the European part of her family's history. O. Shostak writes: "One of the prominent places on the Olympus of Indian writers is occupied by L. Erdrich. The popularity of the epic Love Charms novel, named after the first novel published in 1984, has led publishers to turn their attention to Indigenous writers as potential best-selling authors.

Erdrich's novels focus on the Ojibway concept of the "good life" – mino bimaadiziwin, but the opportunities to live well, courageously, generously, and with kindness are limited for her characters, many of her characters are of mixed Native and European descent, and they all live under conditions of colonization and amidst physical and cultural genocide. "Love Medicine" won numerous awards and established Erdrich's reputation at both national and international level. The use of a general fictional geography that becomes more detailed and complex with each new novel introduced a significant innovation in the literature of the indigenous peoples of North America. Place and the relationship with the land is an important theme in American Indian writing.

The purpose of the article is to trace the structural and compositional features of Louise Erdrich's works, the type of narrative, the main motives and to reveal their semantic load in the light of the concept of mino bimaadiziwin. To investigate the artistic interpretation of the inner world of representatives of indigenous communities, their feelings, thoughts, which allows to indicate the narrative, the author's reception, the filling of texts with new meanings.

Key words: native American literature, Louise Erdrich, Anishinaabe, Ojibwa, mino bimaadiziwin.